

DE HEERIAAN

Contactblad van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph
Zusters van de Choorstraat

JAARGANG 45
WINTER 2016

- Ramen van de kapel (slot)
- Onder een sterrenhemel
- Kerstkind

IN
MINI
BUS
CHARI
TAS

*“Wij gedenken degenen, die niet kunnen of willen bidden en allen,
die om ons gebed hebben gevraagd.
Biddend zoeken wij wegen naar vrede en verzoening onder alle
mensen”.*

Bron: Constitutiën nr. 34

Voorwoord	4
Indonesië	
• <i>Kenalan Zuster Detta</i>	5
• <i>Een innerlijke reis</i>	9
Vroeger – Nu	
• <i>Algemene Oversten DMJ - deel 8a van 16</i>	13
• <i>Ramen van de kapel - deel 8 van 8</i>	18
• <i>Mijn rector!</i>	23
Actualiteiten	
• <i>Jubilarissen 2017</i>	24
• <i>Reisicoon van Barmhartigheid</i>	26
• <i>Kerstkind</i>	29
• <i>Onder een sterrenhemel</i>	32
• <i>De roep van de aarde horen</i>	34
Iconen door Zuster Leonie	
• <i>Adventsicoon</i>	37
Overweging door Zuster Augusta	
• <i>Voor wie terug durft te gaan</i>	40
Loslaten & Opbouwen	
• <i>Religieuzen in Nederland anno nu – Zuster Felicitas en de kloosterkapel</i>	42
Gedicht	
• <i>Adeleyd</i>	44
In Memoriam	
• <i>Zuster Rosalia van Dijk</i>	46
• <i>Zuster Annie Rijnhart</i>	48
Agenda	50
Colofon	51

Voorwoord

We staan met z'n allen aan de vooravond van 2017.
Over een paar weekjes beginnen we weer helemaal van vooraf aan.

In het nieuwe jaar zijn er maar liefst 17 jubilaressen in de Congregatie!
En in mei is er een Kapittel met 17 kapittelleden. Met een eucharistieviering op 17 januari gaan we samen op weg naar dat Kapittel.

17 is een bijzonder getal in de Bijbel¹ en komt veel voor in belangrijke overgangssituaties.

Verandering is iets wat bij het leven hoort en wat niet valt te vermijden.

Een mensenleven zit vol met veranderingen en overgangen.

De meeste mensen hebben in hun leven wel één of meerdere zware periodes meegemaakt, we krijgen allemaal onze portie. En toch kan op de een of andere manier zo'n periode louterend werken: prioriteiten worden weer helder; er ontstaan nieuwe inzichten; oude dromen worden vervangen door nieuwe; hoogmoed en hebzucht maken plaats voor bescheidenheid, ontzag en verwondering. En laten we vooral niet al het moois vergeten dat we ook zomaar op ons pad geworpen krijgen!

De redactie van de Heeriaan wenst alle lezers een Zalig Kerstfeest en een veerkrachtig en gelukkig 2017!

Brigitte Lutters
Redactie Heeriaan

¹ Het Godsnaamgetal in de Bijbel is 17

KENALAN (*Een bekende*)

Elk kwartaal een kennismaking met één van onze Indonesische Zusters, deze keer:

Zuster Bernadetta Anik Sutriyani

Biodata (Personalia)

Zuster Bernadetta, geboren als Anik Sutriyani op 4 oktober 1965 in Semarang op (Midden) Java als de derde van zeven kinderen. De nu 51-jarige Zuster Detta deed haar eeuwige geloften op 7 juli 1997.

5

Een eerste kennismaking

Ik ben een dochter van Yuwono Siswadi Suyatno († 2007) en Suryati.

Bijna al mijn broers en zussen wonen in Semarang en bijna allemaal werken ze in het onderwijs.

De oudste in ons gezin is mijn zus Theresia, zij werkt als onderwijzeres en heeft drie dochters, waarvan er inmiddels twee zijn getrouwd.

Daaronder komt mijn broer, onderwijzer, Valentinus genaamd. Hij heeft twee dochters en een zoon.

Nummertje drie ben ik.

Nummer vier is mijn zus Margaretha. Getrouwd, ook werkzaam als onderwijzeres. Zij heeft één kind.

Na Margaretha komt Catharina. Ze is onderwijzeres en als enige niet woonachtig in Semarang, maar in Salatiga. Margaretha heeft een zoon en een dochter.

Dan volgt mijn broertje Sebastianus. Hij

werkt als zelfstandige en heeft twee kinderen. Tenslotte mijn jongste zus Yuliana. Zij is bediende in een bedrijf in Semarang en heeft drie zoons en een dochter.

Ik heb fiscaal recht gestudeerd aan de Universiteit in Semarang.

Daarnaast volgde ik diverse cursussen met goed gevolg.

1. Basiscursus mode voor vrouwen en kinderen.
2. Begeleidster en examinatrice mode voor vrouwen en kinderen.
3. Basiscursus haarstyling en huidverzorging.

Momenteel (sinds 26 september 2015) ben ik lid van de gemeenschap Klaten. Ik zorg voor de begeleiding en het empowerment (het voor het leven klaarstomen van thuiswonende gehandicapte kinderen).

>

Een nadere kennismaking

Wat was uw eerste kennismaking met de Zusters PMY en op welk moment besloot u zelf te kiezen voor PMY? Beschrijf de situatie en wat u erbij voelde.

Mijn eerste kennismaking met de Zusters PMY was in 1986, toen ik Zuster Antonie hoorde spreken tijdens een eucharistieviering in de kerk van Girisonta – Ungaran. Haar betoog over het kleine aantal zusters en hun werk voor de minderbedeelden was zo indrukwekkend, dat ik meer wilde weten. Ik dacht, als het aantal zusters niet groot is, zou ik misschien met mijn talenten een positieve bijdrage kunnen leveren aan PMY. Maar Wonosobo was ver van de plaats waar mijn ouders en familie - merendeel moslim - woonden. Ondanks de grote vrijheid die zij mij gaven om katholiek te zijn, was ik er toch niet erg zeker van dat zij mij zouden steunen als ik mijn verlangen om een katholieke religieuze te worden, bekend zou maken.

Hoe werd er in uw omgeving (ouders, broers, zussen, vrienden) gereageerd toen u ze vertelde dat u het klooster in wilde?

Het was voor mij niet gemakkelijk om mijn verlangen aan mensen bekend te maken. Ik was bang dat mijn ouders mij niet zouden steunen, dat zij zeer verdrietig zouden worden. Hoe dan ook, ik wilde het ouderlijk huis niet verlaten zonder hun zegen. In de vakantie ging ik een paar dagen naar Wonosobo. Ik wilde meer weten en zien over PMY en hoopte eigenlijk dat mijn ouders zich zouden afvragen waarom ik naar Wonosobo ging. Ik werd met de auto thuisgebracht door enkele zusters, waaronder Zuster Anna Maria †. Mijn ouders en andere familieleden waren verbouwereerd over de komst van de zusters. Maar zij hadden al wel het vermoeden dat er iets aan de hand was.

Toen Zuster Anna Maria † mijn ouders vroeg om hun dochter te zegenen en haar toestem-

ming te verlenen om naar het klooster te gaan gebeurde er iets ongelooflijks. Met ogen vol tranen en zachte stem antwoordde mijn moeder dat ik - haar kind - door God aan hen was toevertrouwd. Ze zei dat mijn geluk ook het hare is. Zij wilde mij niet verbieden naar het klooster te gaan. Want als dat zou betekenen dat ik ongelukkig zou zijn, zou zij dat ook zijn. Ik was opgelucht en vreselijk blij met mijn moeders woorden! Ik kreeg de zegen en toestemming van mijn moeder en later ook die van mijn vader.

Mijn broers en zussen en ook andere familieleden waren verbaasd toen zij hoorden dat ik naar het klooster zou gaan. Zij waren bang dat ik dat niet zou kunnen volhouden. Ik zei dat dat pas zou blijken als ik het zou hebben geprobeerd. Als het mij niet zou lukken om te blijven, dan kon ik nog altijd voor een gezinsleven kiezen, maar andersom is onmogelijk. Ik was zeer opgelucht dat uiteindelijk iedereen mij steunde in mijn verlangen. En zo begon ik mijn leven als religieuze.

Geef een schets van uzelf met vijf positieve punten en vijf aandachtspunten.

Als ik vijf positieve eigenschappen van mezelf zou moeten noemen, dan zouden dat zijn, vergevingsgezindheid, volhoudings- en doorzettingsvermogen, zachtmoeidigheid en positiviteit.

Vijf eigenschappen waar nog wel verbetering te halen valt: ik ben ongeduldig, beïnvloedbaar, vooringenomen en ga soms te ver mee in andermans emoties.

Ik ben ook geneigd maar door te gaan en daarbij te vergeten dat mijn lijf het wel eens tijd vindt om te pauzeren.

Is het ook wel eens moeilijk om een zuster te zijn en te leven in gemeenschap? En wat is de kracht volgens u van het leven in gemeenschap? Wat betekent voor u een leven in het teken van geloof en spiritualiteit?

Gelukkig heb ik (nog) nooit grote levensproblemen gehad. Natuurlijk is het aanpassen om met medezusters te leven met hele andere achtergronden in een gemeenschap. Soms leidt dat tot misverstanden.

Het gezamenlijke doel om me aan de Congregatie te wijden, de wil om me dienstbaar op te stellen ten aanzien van de zendingstaken zonder me gedwongen te voelen door anderen, maakt sterk om trouw te blijven aan de roeping, ondanks de minder leuke levenssituaties.

Door te leven in geloof en spiritualiteit weet ik zeker dat God mij nooit in de steek laat. Hij waakt over mij, alle dagen van mijn leven. Ik hoef niet bang te zijn, want God zal zijn plannen hoe dan ook voltooien.

Wat is uw mooiste ervaring in uw werk ooit? En wat uw moeilijkste?

De mooiste ervaring in mijn zendingswerk is het empowerment (Klaten, 2010 – 2013). Ik mocht een huismoeder met een (te) krappe beurs begeleiden. Zij had twee kinderen, een peuter en een zuigeling. Dankzij haar sterke wil leerde zij om een simpel naaiatelier te starten. Zij begon met het repareren van kleding en maakte schooluniformen voor meisjes. Hiermee kon zij zichzelf en haar twee kleine kinderen van een basisinkomen voorzien. Na een ingewikkelde juridische strijd, kon zij van haar man scheiden en met haar kinderen zelfstandig verder. Door haar sterke strijdlust en haar volhoudingsvermogen, kon zij ondanks alle moeilijkheden haar bitterheid en verdriet overwinnen en kreeg zij weer meer zelfbewustzijn en kon op den duur weer glimlachen. Zij ontving de kracht om niet bij de pakken neer te gaan zitten, maar met een opgeheven hoofd te toekomst aan te kijken.

En God schonk haar een nieuwe lieve man die van haar en haar twee kinderen hield.

Het is een enorme uitdaging om mensen te stimuleren, hen te laten inzien dat de verandering bij hen zelf begint. Zonder dwang of bevel hun eigen levenssituatie onder ogen te zien en de condities proberen te verbeteren. Dit is geen gemakkelijke zaak.

In welk opzicht bent u veranderd/gegroeid sinds u ingetreden bent?

Voordat ik het klooster inging, had ik weinig interesse om mezelf te bekwamen in wat dan ook, ondanks dat me wel de gelegenheid werd geboden. In het klooster werd ik wakker geschud en realiseerde ik me dat ik wel interesse heb voor bouwwerken en electriciteit. Ik kan ook naaien, haken en breien en daarin productief zijn. Het heeft mij doen inzien, dat je van alles kunt leren en dat je niet te snel moet afhaken, maar door moet gaan. Ook in andere situaties.

“Waar een wil is, is een weg”. Dit heeft mij gestimuleerd om niet bij de pakken neer te zitten.

Als u de nieuwe meisjes in het noviciaat een raad zou mogen geven, wat zou dat zijn?

Een boodschap voor de jongere zusters: Leer zo veel mogelijk, bekwaam jezelf in alles. Zeg niet dat je iets niet kunt, voordat je het hebt geprobeerd. De kennis en kunde die je vergaart, komen je leven lang goed van pas bij het uitvoeren van vele aan jou toevertrouwde taken. Volhouden zal je houding en persoonlijkheid verrijken, ook voor de gemeenschap. <

Een innerlijke reis

Onze pelgrimstocht naar Santiago de Compostella en Fatima

door Zuster Wahyu Triningsih

Onze pelgrimstocht naar Santiago en Fatima vond plaats van 6 tot 14 september 2016. Wij waren met 44 deelnemers. Zij kwamen niet alleen uit Nederland, maar ook uit Amerika, Nieuw Zeeland, Australië, en Indonesië. Eerst gingen wij naar Santiago met het vliegtuig. Wij zijn om 20.00 uur met Vueling Airlines vertrokken en de vlucht duurde 2,5 uur. Vueling is een kleine maatschappij. Toen wij vlogen, was er plotseling turbulentie. Twee van ons waren op dat moment op het toilet! Gelukkig dat de stewardess snel kwam om te helpen. Alles ging goed. Eindelijk kwamen wij op Santiago airport aan. De bus stond op ons te wachten. Met de bus vertrokken we naar het hotel. Wij logeerden in Hotel San Carlos in Santiago. Het hotel staat dichtbij de kathedraal van Santiago.

De tweede dag in Santiago, gingen wij naar de kathedraal van Santiago, gebouwd om Sint Jacobus te eren. In 814 is het graf van Sint Jacobus gevonden. Sint Jacobus was een belangrijke persoon in Spanje. Hij was de leerling van Jezus die naar Spanje ging om het goede nieuws van Jezus te verspreiden. De mensen in Spanje hebben met Sint Jacobus gebeden. Toen de Spanjaarden tegen de Moren hebben gevochten, hebben ze gewonnen. Ze geloofden dat ze door Sint Jacobus werden beschermd. In de kathedraal is het graf van Sint Jacobus. Die kathedraal is de laatste bestemming van de pelgrims. Na het lange lopen, komen ze om het beeld van Sint Jacobus te omarmen. Samen met de andere mensen vierden wij ook de Heilige Mis. Daarna hadden wij nog tijd om de kerk te bezichtigen.

9

>

Op het vliegveld. v.l.n.r. Zr Wahyu, Zr Theresianne, Zr Emilia, Zr Vera

De volgende dag was het 8 september. Wij moesten vroeg opstaan. Om 7 uur vertrokken we met de bus naar O'Pedruso – de plaats waar wij begonnen te lopen. Het was nog een beetje donker en mistig. De reis was verdeeld in drie etappes. De eerste etappe was 10,9 km van O'Pedruso tot Lavacolla. De tweede etappe was 6,5 km van Lavacolla tot Monte de Gozo – Hill of Joy. De derde etappe was 5 km van Monte de Gozo tot de kathedraal van Santiago. Voor mij was de eerste etappe niet zwaar. Wij liepen door het bos met frisse lucht. De weg was toen nog vlak. De tweede en de derde etappe waren zwaarder dan de eerste. Tijdens de tweede etappe begon de zon te schijnen, de weg begon te klimmen. En de derde etappe was door de stad. In de stad waren er geen grote bomen die ons schaduw gaven en de zon was erg heet. Na een zware reis kwamen we bij de kathedraal van Santiago. Wij sloten die dag met een eucha-

ristieviering in de een van de kapellen van de Kathedraal van Santiago.

Na vier dagen in Santiago vertrokken we met de bus naar Portugal. Het was inmiddels 9 september. De eerste bestemming was Guimaraes. Guimaraes was de eerste hoofdstad van Portugal. De stad Guimaraes werd in 2001 door UNESCO tot cultureel werelderfgoed verklaard. In deze stad gingen we eerst naar het seminarie van de SVD¹. Daar gingen we onze gids voor Portugal halen. Hij is priester van SVD en heet Florianus. Hij is Indonesiër, maar hij woont al 15 jaar in Portugal. Daarna gingen we naar de stad van Guimaraes. Wij liepen door de stad en Pater Florianus vertelde over de geschiedenis van de stad.

Na het lopen door de stad gingen we naar het seminarie terug om te lunchen. Wij hadden echt trek. De gastvrijheid van de gemeenschap van de fraters en de lekkere maaltijd die wij kregen, maakten dat wij ons thuis voelden. Na het eten mochten wij ook de tuin van de fraters bezichtigen. In de tuin groeide veel fruit. Er waren peren, sinaasappels, druiven, kiwi's. Ook waren er verschillende bloemen te bewonderen.

Samen met Pater Florianus gingen we verder naar Fatima. Om 19.00 uur kwamen we in het Steyler Fatima Hotel aan. Nadat iedereen de sleutel had gekregen gingen we naar onze kamer. Nadat we samen hadden gegeten, gingen we om 21.00 uur naar Santuario. Onderweg vertelde Pater Florianus over de omgeving van Fatima. Fatima was vroeger een klein dorp en niet bekend. Na de verschijningen van Maria werd Fatima een bekende stad. Veel pelgrims kwamen om te bidden. De mensen kwamen niet alleen uit Portugal zelf maar ook uit andere landen.

Om 21.30 uur was het tijd voor de lichtprocessie. De lichtprocessie begon met het bid-

De hele groep

den van de rozenkrans in verschillende talen. Daarna liepen we achter het Mariabeeld met een kaars in onze handen. We liepen over het plein terwijl we samen het Marialied zongen. De lichtprocessie duurde een uur.

De vijfde dag was het 10 september. Wij begonnen de dag om 07.00 uur met een Heilige Mis. Daarna gingen we ontbijten. Ons programma van die dag was Sintra en Lissabon bezoeken. Sintra ligt op een heuvel. Het is een plaats in het district Lissabon. Daar bezochten we het Paleis van Sintra. Het paleis is gebouwd in de veertiende eeuw. Daar woonden de verschillende koningen van Portugal.

Het paleis is bekend door de grote schoorstenen die boven de keuken staan. Daarna gingen we naar het centrum van Lissabon om te eten. In Lissabon ontmoetten wij een Indonesische vrouw. Zij had een man uit Bangladesh en twee zonen. Ze runnen

een souvenirwinkel. Het is een moslimfamilie. Toevallig kwam zij oorspronkelijk uit een dorp dichtbij onze stad Wonosobo. Dat was een indrukwekkende ontmoeting. Haar man spreekt ook goed Indonesisch. Na het eten bezochten we de souvenirwinkel en gingen we naar het hotel terug. De tijd ging zo snel. Toen wij in het hotel kwamen was het tijd om te eten. En na het eten gingen we weer naar Santuario om met de lichtprocessie mee te lopen.

De zesde dag was het 11 september. Dat was een zondag. Op die dag bezochten we alleen Santuario.

Wij begonnen die dag om 07.00 uur met een meditatie. Na het ontbijt hebben we samen de rozenkrans gebeden. Wij vierden de eucharistie samen met andere mensen op het plein van Santuario. Daarna bezochten we de oude basiliek. Daar liggen de graven van Lucia, >

Jacinta en Francesco. Ze hadden een verschijning van Maria op jonge leeftijd. Toen Lucia 9 jaar, Francisco 8 jaar en Jacinta 6 jaar was. Jacinta en Francisco overleden op jonge leeftijd. Lucia is ingetreden als zuster. Zij stierf in 2005 op 98-jarige leeftijd. Wij bezochten ook de nieuwe basiliek.

De basiliek is groter dan de oude. In de nieuwe basiliek zijn veel kapellen. Daar konden we aanbidden. Op een bepaalde tijd konden we ook biechten.

De dag ging voorbij. Tijd voor ons om weer naar het hotel terug te gaan om te eten en daarna de lichtprocessie bij te wonen.

De zevende dag gingen we met de bus naar het huis van Lucia. Via de kruisweg en de plaats waar de eerste verschijning plaatsvond, liepen we naar het huis van Lucia. Na het eten gingen we naar Santarem. Daar bezochten we een oude kerk waar vroeger het

wonder van de eucharistie plaatsvond.

De achtste dag gingen we naar Alcobaca, Batalha en Nazare. Daar bezochten we de oude kerken en we gingen ook naar zee. En de laatste dag vierden we de eucharistie, hebben samen gegeten en daarna gingen we naar Lissabon airport om naar Nederland terug te vliegen.

De pelgrimstocht was voorbij. Maar de indrukken zijn gebleven.

De ervaring van de pelgrimstocht maakt onze levens rijker. Wij hebben nieuwe familie erbij gekregen! Wij zijn dankbaar voor de pelgrimstocht die wij mochten maken. <

¹ De congregatie van de Missionarissen van Steyl ofwel het Gezelschap van het Goddelijke Woord (Societas Verbi Divini)

Algemene Oversten DMJ - deel 8a

Simplicia Verhuizen – 1911-1929

Op 7 juli 2017 bestaat de Congregatie DMJ 197 jaar. In die jaren zijn er 16 Algemene Oversten geweest. Van Anna Catharina van Hees in 1820 tot aan Zuster Antonie nu (sinds 2013). In deze serie besteden we aandacht aan de Algemene Oversten die de Congregatie gekend heeft in bijna twee eeuwen DMJ.

Zuster Simplicia werd weleens de Tweede Stichteress van de Congregatie genoemd, omdat gedurende haar bestuursperiode het aantal afdelingen meer dan verdubbelde. Daarom over haar twee afleveringen. >

door Zuster Veronie Franken

Zuster Simplicia

Biografie

Zuster Simplicia werd op 17 december 1873 als Maria Johanna Verhuizen geboren te Someren. Haar vader was Antonius Verhuizen, haar moeder Maria Lammers.

Op 1 maart 1894 trad zij in bij de Congregatie DMJ en deed haar professie op 1 mei 1896.

Wij weten van haar dat zij op 6 september 1902 als hoofd van de school in Beverwijk benoemd werd en in december 1903 naar het Moederhuis vertrok.

Omdat na het plotselinge overlijden van Moeder Concordia op 28 april 1911 de Congregatie niet langer dan nodig zonder Algemene Overste mocht zijn, werd op 2 mei de noveen al begonnen en had op 11 mei de keuze plaats. Toen werd Zuster Simplicia gekozen.

Uit de kronieken

Voordat zij tot Algemene Overste werd gekozen was zij assistente van het Bestuur en directrice van de Kweekschool.

De eerste jaren van haar bestuur combineerde zij deze beide functies.

Zij maakte de grootste groei in de geschiedenis van de Congregatie mee, voor wat het aantal afdelingen betreft. Zij wordt dan ook wel 'De tweede Stichteress van de Congregatie' genoemd.

Haar bestuur is gekenmerkt door een enorme werkkraft en een onverzettelijk plichtsbesef. "Halfheid kon ze niet dulden; zij ijverde voor stipte onderhouding van de regel en moedigde de eerste pogingen tot liturgische vernieuwing aan".

Telde de Congregatie in 1911 nog maar 14 afdelingen, tijdens haar bestuur werden 18 succursalen (afdelingen) gesticht: Waalre, Nuland, Den Haag, Hintham, Oss, Den Bosch (Orthenstraat), Sung-chou-tsoei-tze

en Chao-yang in China, Tilburg, Udenhout, Rotterdam, Nijmegen: nl. het Piusconvict en de St. Annastichting, Beverwijk (Rustoord), Amsterdam (Pijnackerstraat), Utrecht, Grevenbicht en Strijp (Eindhoven).

De drie laatste afdelingen kregen hun voltooiing in 1930.

Zuster Simplicia heeft nadat ze Algemene Overste af was, haar werk afgemaakt – in overleg met haar opvolgster Zuster Venantia van Maanen.

In 1913 was het nodig dat er verschillende regelveranderingen aan de H. Stoel werden voorgelegd. Onder andere dat er voortaan ook mannen verpleegd mochten worden (dit was in 1905 al door Rome goedgekeurd). De directeur van de Congregatie: Mgr. Pompen heeft toen de hele Regel herzien, want de nieuwe Codex van het Kerkelijk Recht maakte meer veranderingen noodzakelijk. Er werd toen voor de zusters een nieuw boekje gedrukt.

Toen in 1914 de oorlog begon, zette Moeder Simplicia de zusters aan het bidden; elke avond Lof met rozenhoedje. In de Sint-Jan, in de kapel van het wonderbeeld, de Zoete Lieve Vrouw, zaten de zusters de hele dag te bidden, elkaar om het uur aflossend.

Zij liet op verschillende plaatsen in de tuin vakjes in de grond metselen waar geld en papieren van waarde in trommels opgeborgen werden. Veel heeft het huis in die dagen aan haar zorg en voorzichtigheid te danken gehad.

Toen Antwerpen door de Duitsers bezet werd en ons land met vluchtelingen overstroomde, werden hier drieëntwintig Zusters Ursulinen, zeven Zusters Dienstmaagden der HH. Harten en zestig weesmeisjes uit die omgeving opgenomen. Na een paar maanden konden zij weer terug naar België.

In 1915 werd een econome aangesteld. Deze moest de tijdelijke goederen van de Congregatie, niet die van het Moederhuis, beheren. De eerste Algemene Econome was Zuster Albertina van Uden.

Het jaar 1918 bracht het einde van WO I, maar is ook het jaar van de beruchte Spaanse griep¹. Vier zusters in onze Congregatie overleefden deze ziekte niet, hun gemiddelde leeftijd was nog geen 30 jaar.

In 1920 leidde Zuster Simplicia de feestviering van het 100-jarig bestaan van de Congregatie.

Een liederenbundel geeft een interessant inzicht in het leven van de zusters in die tijd. Onder andere door liederen met anekdotische voorvallen uit het leven van de Stichter, Pastoor Heeren en de eerste zusters.

>

Zittend v.l.n.r.: Zuster Nicolaïa (Vicaresse), Zuster Simplicia (Algemeen Overste), Zuster Venantia (Eerste Assistentente).
Staan v.l.n.r.: Zuster Walburga (Tweede Assistentente), Zuster Ancilla (Derde Assistentente)

Uit: '1820 - 7 juli - 1920 Honderdjarig bestaan van de congregatie der "Dochters van Maria en Jozef" Choorstraat, 's Hertogenbosch, Cantates & Liederen'

HET GESTOORDE HALF-ELFJE

Wijze: *'Het verwaend kwezeltje'*

1.

't Is in den goeien ouwen tijd eens gebeurd,
Daarom: ik denk, dat je het nooit hebt geheard:
Ge hebt het niet te zoeken
In d' archieve-boeken:
Moeder Juliana heeft 't zelve verteld,
En zelf ook beleefd ! Dus 't mag hier wel vermeld.

2.

Zekeren dag was de Stichter eens uit:
Stil staken d' oudjes den bezem toen uit:
Zoetjes ze slopen
Kelderwaarts en kropen
Samen in 't donkerste hoekje bijeen
En aten een sneetje koek en dronken koffie meteen.

3.

Maar altijd stil: want je wist het soms niet:
Pastors terugkomst dreigt steeds in het verschiet.
Wat zou hij zeggen?
Misschien wel straf opleggen?
Zelf aan versterving en vasten gewoon,
Hij vindt: dat snoepen hoort niet tot den goeien toon.

4.

Eerder terug, dan hij toen werd verwacht,
Oordeelt hij de stilte toch een beetje verdacht.
Sluipt naar den kelder:
- De stilte wordt hem helder -
Staat op eens in 't midden van den koek-etersdrom
Verlegen trekken z' allen af met stille trom.

5.

"O! O! Wat snoepers! In den kelder moest het hé?
"Dàt mocht 'den Ouwe' niet weten, o nee!
"k Zal 't je wel verleeren!"
Dreigde pastor Heeren:
Nooit zijn er snoepers naar den kelder meer gegaan
Men heeft het altijd netjes met den refter gedaan.

Van de zusters op alle afdelingen werden groepsfoto's gemaakt, gelukkig met alle namen erbij. Op het archief zijn we heel zuinig op dit album!

Na dit eeuwfeest werd aan de architect Pierre

Cuypers in Roermond opdracht gegeven de nieuwe kapel (van 1911) te polychromeren² en gebrandschilderde ramen te plaatsen.

Verder gaf Zuster Simplicia ruim gelegenheid tot studie en ontwikkeling en werd met Zuster Alfonse van Geffen en Zuster Marie van Uden de grondlegster van het B.L.O. (Buitengewoon Lager Onderwijs) in Udenhout (Huize Sint Vincentius), Nijmegen en Eindhoven.

In deze periode werden ook plannen opgezet om met de Paters Scheutisten in China te gaan werken. Daarover meer in aflevering 2 over Zuster Simplicia Verhuizen. <

¹ De zogenoemde Spaanse griep (1918) was verantwoordelijk voor de grootste catastrofe ooit. Niet eerder stierven zoveel mensen in zo'n korte tijd als toen. De griep eiste binnen vier maanden meer mensenlevens dan de oorlog in vier jaar. De oorlog kostte 15 miljoen mensen het leven, de griep ongeveer 50 miljoen. Er stierven bovendien meer militairen in bed door griep dan door oorlogsgeweld in de loopgraven.
<http://www.wereldoorlog1418.nl/spaanse%20griep/>

² Met veel kleuren beschilderen.

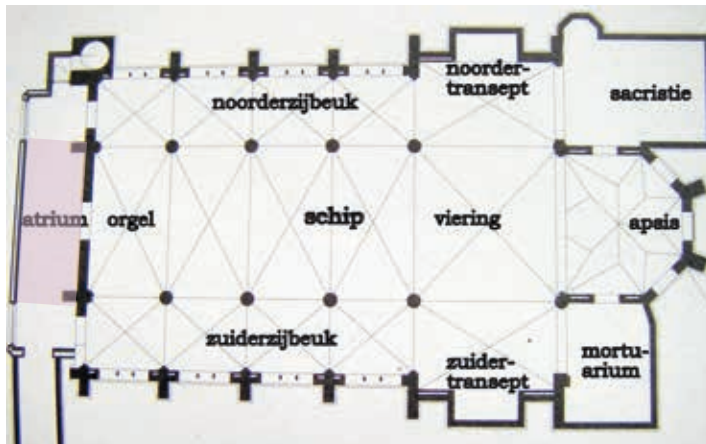

Huize Sint Vincentius

Ramen van de kapel deel 8 van 8

Ten slotte bespreken we het venster achter het orgel, aan de westzijde van de kapel. De ontwerper, J. B. Lambert Simon, schreef hierover in 1962: 'Het thema van het raam boven het zangkoor is ontleend aan de Apocalyps: de vrouw wordt bedreigd door de draak. Het juist gebaarde kind wordt door de engelen weggevoerd: vleugels komen toegestuurd. Het kind wordt op de troon geplaatst.' Deze passage uit het laatste boek van het Nieuwe Testament, de *'Openbaring van Johannes'* ofwel de *'Apocalyps'* wordt vaak in kerkramen weergegeven. In het noordertranseptraam van de Sint-Janskathedraal zien we dit verhaal eveneens, naar een ontwerp van Marius de Leeuw uit 1965, maar geheel anders verbeeld. Zuster Lisette Swanenberg schreef een persoonlijke interpretatie hierop in *De Heeriaan* van het najaar 2012: 'De vrouw en de draak'.

door Ton Vogel

De tracerings van het raam wijkt af van die van de eerder besproken vensters. Van onderaf zien we drie tamelijk brede lancetramen omhoog reiken. De buitenste lancetten worden bekroond door twee oculi (ogen) en het centrale raam door een z.g. vierpas. Er was een hele klimpartij achter het orgel voor nodig, en wat fotografische creativiteit van Tom Croes met de computer, om het gehele raam op de foto te krijgen. Maar het is de moeite meer dan waard! Wat een schitterende voorstellingen. Jammer dat we dit raam eigenlijk nooit volledig zien. En het gaat juist over het alom aanwezige goed en kwaad.

Aan de westzijde van kerken, aan de kant waar de zon ondergaat, zijn vaak beeldhouw-

werken en glas-in-loodramen aangebracht met verwijzingen naar het einde der tijden, naar het z.g. Laatste Oordeel. De doden uit het 'ondermaanse' zullen uit het graf verrijzen, worden beoordeeld op hun daden en zien uit naar het hiernamaals, de hemel. In het westelijk venster in onze kapel heeft de kunstenaar-glazenier een combinatie van teksten uit het Bijbelboek *Openbaring van Johannes* gebruikt. In de voorstellingen achter het orgel zijn verschillende details niet goed te zien. Deels omdat het orgel ons het zicht ontnemt, maar ook omdat de tracerings, de gemetselde en gestucte stijlen tussen de delen van het raam, nogal zwaar zijn aangezet. Kijk maar ...

De vrouw

Centraal in het raam zien we de vrouw met een nimbus rond het hoofd en daarboven de zoon. Verwijzingen naar Maria die Jezus ter wereld heeft gebracht. Het Christuskind heeft een kruisnimbus rond het hoofd en zit op een troon. Dit zijn de eindtijdivisioenen die Johannes beschrijft in de *Apocalyps*. Johannes schreef ze op tijdens zijn verblijf op het eilandje Patmos voor de Turkse westkust. Daarheen was hij verbannen door de Romeinse machthebbers, want hij was voor hen geen gemakkelijk heerschap. Hij sprak over een God die zij niet kenden. De Romeinen hadden hun eigen goden, Jupiter c.s., en over die onbekende God van Johannes wilden ze niets horen, zeker niet over begrippen als gelijkwaardigheid en naastenliefde. Voor de senaat in Rome waren de overwonnen volkeren niet meer dan tweederangs mensen of slaven. Die politici hadden een geheel ander wereld- en Godsbeeld dan Johannes. De apostel-evangelist beschreef op Patmos een visioen waarop een engel hem attendeerde: *‘Er verscheen in de hemel een indrukwekkend teken: een vrouw, bekleed met de zon, met de maan onder haar voeten en een krans van twaalf sterren op haar hoofd.’* (Openb.12, 1). Een schitterende weergave zien we in het middelste lancetraam. Een vrouw, in stijlvolle kledij in allerlei kleurschakeringen, de handen voor de borst gekruist. Een aureool rond het hoofd. De zon achter haar zendt twaalf stralen uit, in verschillende tinten blauw. Het hoofd wordt als het ware bekroond door twaalf sterren, dat is het hele firmament, de twaalf sterrenbeelden van de dierenriem. Zon, maan en sterren rondom de figuur van de vrouw!

De draak

Johannes' beschrijving van het visioen gaat verder: *‘Ze was zwanger en schreeuwde het uit in haar weeën en haar barensnood. Er verscheen een tweede teken in de hemel: een grote vuurrode*

draak, met zeven koppen en tien horens en op elke kop een kroon. Met zijn staart sleepte hij een derde van de sterren aan de hemel mee en smeedt ze op de aarde. De draak ging voor de vrouw staan die op het punt stond haar kind te baren, om het te verslinden zodra ze bevallen was.’ (Openb.12, 2-4).

Onder in het raam sluipt de draak, de zeven rode koppen zijn niet allemaal goed zichtbaar. Uit drie ervan priemt een lange lichtgrijze tong. We merken ook een drietal gluiperige, gele ogen op. De vier poten zijn naar links gekeerd en donkerrood van kleur. De onderste muil is geopend en er komen blikkerende tanden tevoorschijn. De draak is niet voorzien van vlerken, daar was te weinig ruimte voor.

De zoon

De tekst vervolgt: *‘Maar toen ze het kind gebaard had – een zoon, die alle volken met een ijzeren herdersstaf zal hoeden – werd het dadelijk weggevoerd naar God en zijn troon.’ (Openb.12, 5).* Het kind zit – boven in het raam – op de troon, heeft geen attributen in de hand, maar de rechterhand maakt een

zegenend gebaar. De kunstenaar benutte de gehele vierpas voor deze afbeelding, in een kleurrijke achtergrond. Twee gevleugelde engelenhoofden kijken omhoog, een derde engel in de ruimte rechts onder de troon is deels zichtbaar.

21

>

De strijd tussen goed en kwaad

Om het kwaad te verslaan bonden de legers van de engel Michaël de strijd aan met de draak, zo gaat de tekst verder. *‘De draak en zijn engelen boden tegenstand, maar werden verslagen; sindsdien is er voor hen in de hemel geen plaats meer. De grote draak werd op de aarde gegooid. Hij is de slang van weleer, die duivel of Satan wordt genoemd en de hele wereld misleidt. Samen met zijn engelen werd hij op de aarde gegooid.’* (Openb.12, 7-9).

De bundels met vleugels in de buitenste lancetramen verwijzen naar de volgende tekst: *‘Toen de draak zag dat hij op de aarde gegooid was, achtervolgde hij de vrouw die een zoon gebaard had. Maar de vrouw kreeg de twee vleugels van de grote adelaar om naar haar plaats in de woestijn te vliegen waar gedurende een tijd en twee tijden en een halve tijd voor haar gezorgd zou worden, buiten het bereik van de slang.’* (Openb.12, 12-14).

De gestileerde vleugels – wat een schitterende vormen! – in het linker en rechter lancetraam, maken van het raam een evenwichtig geheel. De vallende sterren aan de rechterkant kunnen vragen oproepen. Ze

kunnen verwijzen ze naar de volgende zin: *‘Met zijn staart sleepte hij een derde van de sterren aan de hemel mee en smet ze op de aarde’* (Openb. 12, 4a). Of duiden ze op de verbinding tussen hemel en aarde?

Besluit

Dit geschilderd glas van Lambert Simon, de ontwerper, en de firma Lelieveld, de uitvoerder, toont heel uitbundige en warme kleuren. De drie engelen rond de troon zijn sober wit, maar de entourage is schitterend, stralend. De twee vallende sterren vormen misschien alleen een decoratief element.

De bespreking van de zes figuratieve ramen in de kapel is voltooid. Een mooie cyclus: de schepping, het verbond tussen God en Mens in het Oude Testament, de belofte van de terugkeer van Gods zoon in het Nieuwe Testament: een nieuwe hemel en nieuwe aarde. En de eindtijdivisioenen van Johannes. Het laatste raam is het warmste van kleur. Jammer dat het zo moeilijk te zien is, maar op dit moment hebt u een scherpe foto onder ogen. <

Mijn rector!

Mevrouw Joke Robben-Coppens zat als meisje op kostschool bij de 'Zusters van de Choorstraat', waar een jonge rector aan verbonden was.

In het tijdschrift 'Ons' (seniorenblad KBO-brabant) schrijft ze over de belangrijke rol die Bisschop Bekkers in haar leven heeft gespeeld.

Soms gebeuren er dingen waar je geen invloed op hebt en pas veel later besef je hoeveel impact die gebeurtenis heeft gehad op je verdere leven.

Als twaalfjarig, slechthorend meisje uit een goed katholiek gezin, werd ik na de lagere school naar kostschool gestuurd in 's-Hertogenbosch. De school werd geleid door de Zusters van de Choorstraat. We werden opgevoed volgens de regels van het katholieke geloof en ook de leefregels van het kloosterleven werden grotendeels op ons toegepast. Met mijn zwarte kostschoolkleding, dikke zwarte kousen (die bij mij altijd afzakten) en mijn meestal slordige blonde vlechtjes, had ik geen eigen identiteit. Het enige wat mij onderscheidde van de rest was mijn slechte gehoor. In de klas zat ik daarom altijd vooraan, in de eerste bank.

Elke dag morgengebed, naar de Heilige Mis, bidden voor en na het eten (drie maal daags) en avondgebed. En natuurlijk ook op vaste tijden biechten. Dit vond plaats in een biechtstoel, waarin de geestelijke en het biechtende kind gescheiden werden door een scherm. Al gauw besloten de zusters dat ik als slechthorend kind het Sacrament van de Biecht niet kon ontvangen, want ik zou de opgelegde boetedoening niet kunnen verstaan in de biechtstoel. Dat zou een ramp zijn! Er werd dus besloten dat ik apart zou gaan biechten in de kapel, zodat ik hardop mijn 'jonge-meisjeszonden' kon belijden en de rector mij hardop mijn penitentie kon opleggen. Als kind van twaalf voel je je dan heel opgelaten. Wat was ik bang en zenuwachtig, daar in die kapel, wachtend op de rector. Een nog jonge rector, die nu en dan met zijn zwiepende rok-

ken door de gangen rende, meestal met een gulle lach op zijn gezicht, maar die soms ook heel ernstig was als we in de kapel gierden van de lach of kletsten. Hij kwam naast me zitten, keek me aan en zei: "Zullen we samen een Weesgegroetje bidden en dan alles bedekken met de 'Mantel der Liefde', Joke?" Dat is jaren zo doorgegaan: de zusters stuurden mij naar de kapel om te biechten en wij, de rector en ik, baden ons Weesgegroetje.

Ik ben 'groot' geworden en heb mijn weg gevonden in de wereld. Ik durfde de regeltjes aan te passen naar eigen inzicht, zonder schuldgevoel, zonder 'boetedoening', maar wel met mijn slechthorendheid en die hele grote 'Mantel der Liefde', waar altijd iemand mee onder kan. Dit alles met dank aan rector Bekkers¹, ja, de latere Monseigneur, die mij het zelfvertrouwen gaf om voor mezelf op te komen. En elke keer als ik zijn foto ergens tegenkom denk ik: dit is mijn rector! <

¹ Mgr. Bekkers was rector van de kweekschool 'Concordia' te 's-Hertogenbosch van 20 februari 1948 tot 24 februari 1956.

ACTUALITEITEN

Jubilea in 2017

80 jaar in het klooster:

1937 – 24 juni – 2017

Zuster Valentina Spitteler, Moederhuis 's-Hertogenbosch

★★

1937 – 27 december – 2017

Zuster Joantini Kolfschoten, Sint Jozefoord Nuland

75 jaar in het klooster:

1942 – 27 december – 2017

Zuster Til Lagerberg, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1942 – 27 december – 2017

Zuster Thecla Meijer, Moederhuis 's-Hertogenbosch

70 jaar in het klooster:

1947 – 27 december – 2017

Zuster Magdalenie van Dijk, Sint Jozefoord Nuland

1947 – 27 december – 2017

Zuster Eugenia Vogels, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1947 – 27 december – 2017

Zuster Leonarda van Lochem, Sint Jozefoord Nuland

1947 – 27 december – 2017

Zuster Laetantia van Kessel, Moederhuis 's-Hertogenbosch

60 jaar in het klooster:

1957 – 4 januari – 2017

Zuster Adolphine van Asseldonk, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1957 – 4 januari – 2017

Zuster Reinilda Kriens, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1957 – 4 januari – 2017

Zuster Hilde Wagenmans, Sint Jozefoord Nuland

★★

1957 – 4 juli – 2017

Zuster Inigo Turk, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1957 – 4 juli – 2017

Zuster Augusta de Groot, Moederhuis 's-Hertogenbosch

50 jaar in het klooster:

1967 – 13 januari – 2017

Zuster Tine Vink, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1967 – 16 januari – 2017

Zuster Anke van Ewijk, Moederhuis 's-Hertogenbosch

50 jaar in het klooster: (Indonesië)

1967 – 31 mei – 2017

Zuster Alfonsa Triatmi

25 jaar in het klooster: (Indonesië)

1992 – 7 juli – 2017

Zuster Yuliana Sri Wiyanty

ACTUALITEITEN

26

Reisicoon van Barmhartigheid

In het informatieblad (nr. 57, augustus 2016) van De Zusters van Liefde (*Zusters van de Oude Dijk in Tilburg*) lazen wij een artikel over de Reisicoon van Barmhartigheid.

Met één voet in Nederland en één voet in Indonesië en het Jaar van Barmhartigheid net afgesloten hebbend, te mooi om niet met u te delen.

Met dank aan – en toestemming van – Zuster Delian de Brouwer (icoon) en Christien Roovers (tekst).

Toelichting bij de Icoon

Linksboven zijn twee werken van barmhartigheid in een afbeelding geschilderd: de hongrigen voeden en de dorstigen laven. Op afbeeldingen van de werken van barmhartigheid staan veelal mannen afgebeeld. Terwijl het vaak vrouwen zijn die de werken van barmhartigheid uitvoeren. Bewust deelt hier een vrouw brood en (levens)water uit en zijn het vrouwen die het bij haar komen halen. De rots is een teken van stabiliteit.

Links midden is een fragment te zien van het glas-in-loodraam bij de voordeur van het Moederhuis aan de Oude Dijk in Tilburg. Hierop is te zien hoe een Zuster van Liefde een zieke verzorgt en Vincentius een klein weesje liefdevol opneemt.

Linksonder gaat over de gevangenen bezoeken, waarbij Christus in de gevangenis zit. Dit roept veel op. Iedereen kan gevangen zijn in zijn omgeving waar niemand het ziet.

Rechtsboven zien we 'de naakten kleden'. "Alles dat je aan een ander doet, doe je aan mij," zegt Mattheus. Daarom zien we Christus hier afgebeeld en ook hier is bewust weer een vrouw afgebeeld.

Rechts midden wordt onderdak gegeven aan vreemdelingen. Bij drie van de icoontjes is een rode doek gedrapeerd over een gebouw te zien. Dit staat in de iconografie symbool voor het getoonde van buiten en van binnen werkelijk binnenlaten in je hart.

Rechtsonder is een complete feestdagengicoon geschilderd: 15 augustus, Maria-ten-hemel-Opneming. Maria ligt op een veldbedje. Ze wordt begraven in de zwarte nis. God, in het wit, tilt de ziel van Maria over de dood heen. Links van Hem nemen mensen afscheid. Ze houden elkaar vast en troosten elkaar. Het kerkje staat daar niet voor niets bij.

In 2015, het Jaar van het Godgewijde leven, riep Paus Franciscus ordes en congregaties op om vreugdevol in het religieus leven te staan. Hij zette onder meer aan om met dankbaarheid te kijken naar het verleden, het heden met passie te beleven en de toekomst te omarmen met hoop.

Dit inspireerde icoonschilder Zuster Delian de Brouwer om iets te doen voor medezusters en haar Congregatie (SCMM), uit dankbaarheid voor alles wat ze van hen heeft mogen ontvangen en ontvangt.

ACTUALITEITEN

Jaar van Barmhartigheid

Vanuit het pauselijk Jaar van Barmhartigheid, 2016, begon Zuster Delian te schilderen. "Ik heb heel veel voorlopers in de Congregatie. Sterke vrouwen die zichtbaar en onzichtbaar iets hebben gedaan voor mij, voor ons nu. Daar wilde ik iets van laten zien. Het is een zoektocht geweest hoe ons charisma van barmhartigheid en ook de bevlogenheid die in ons en in anderen leeft, te vertalen in kleur en beeld. Ik wilde een icoon maken die een soort bemoediging geeft, maar die ook wel een bepaalde discussie en weerstand mocht opleveren".

Historische lijn

Bij de totstandkoming van de icoon ervoer Zuster Delian een sterk historisch gevoel. Ze was zich ervan bewust dat ze niet alleen in de icoongeschiedenis, maar juist ook in de historie van de Congregatie van Zusters van Liefde staat. "Zo kwam ik uit bij het centraal zetten van de Moeder van Barmhartigheid, Maria, de patroonheilige van onze Congregatie. Bovenin is Christus afgebeeld met uitgestrekte armen, als symbool dat iedereen welkom is, in ons hart, in ons huis en in de wereld. De Christus-stralen inspireren je, bemoedigen en geven kracht. De blauwe cirkels geven de kosmos weer. Aan weerszijden van Maria staan de Werken van Barmhartigheid afgebeeld."

De Bron

"Bij het werken aan een icoon moet je de nodige discipline en concentratie aan de dag leggen," vertelt Zuster Delian. "Daardoor ga ik op zoek naar de Bron in mezelf en probeer ik de kern van mijn religieus leven te ervaren."

Moedig doorzetten

"Mij leert het ook om altijd door te zetten, soms zelfs tegen de keer in. Dat hoort ook wel bij de Zusters van Liefde. In de loop van

de geschiedenis hebben we altijd grenzen verlegd. Denk aan de zusters die scholen en ziekenhuizen hebben opgebouwd, en ook aan de zusters die de stap hebben gewaagd om nieuwe liefdewerken te beginnen in de jaren 60 en 70, zoals het gevangenispastoraat en het ondersteunen van vrouwen en vluchtelingen. Ook Maria heeft bewust 'ja' gezegd tegen een onbekende weg en is die weg gegaan. In dat spoor van vrouwenlevens, daarover gaat deze icoon ook."

Reisicoon

Tijdens de wijding op beloken Pasen riep Provinciale Overste van SCMM, Zuster Marie-Thérèse Brinkmann de icoon uit tot reisicoon. De afgelopen maanden is de icoon bij diverse zusters in het land geweest. Nu staat hij weer in de grote kapel in het Moederhuis in Tilburg. Als afbeelding op de poster en het boekje van roepingenzondag reist de icoon door heel Nederland. Zo mag deze icoon een rijke bron van bezinning en inspiratie zijn. Hier en nu, straks, voor ons en voor de wereld. <

Kerstkind

Het kind Jezus, gezien met geestelijke ogen

door Charles Caspers

Pas op veertigjarige leeftijd trad de blinde Katheryna van Arkel († 1451) in bij de Zusters van het Gemene Leven in Deventer¹. Alras kon zij zo goed de weg vinden in het convent, dat de andere zusters tegen elkaar zeiden dat zij geleid werd door haar engelbewaarder. Al was zij verstoken van het uitwendige licht, Onze Lieve Heer had haar innerlijke deugden geschonken die zij etaleerde op een wijze die voor allen zichtbaar waren.

Zij had een grote devotie tot de geboorte van Jezus. Vóór Kerstmis placht zij 'een huisje te timmeren van devote gebeden en oefeningen'. Op de feestdag zelf was zij zo vurig alsof zij zich gebrand had. Aan ieder die naar haar wilde luisteren gaf zij de raad om Jezus op geestelijke wijze in het eigen innerlijk geboren te laten worden. In deze feesttijd placht zij naar de luifel (overkapping) te gaan bij de open wasplaats. Deze plek herinnerde haar aan het open huis waarin Onze Lieve Heer was geboren. De stenen kuip waarin de kleren gewassen werden, herinnerde haar aan de kribbe waarin hij na de geboorte door zijn moeder was neergelegd. Daar zat zij dan, geknield en met tranen in haar ogen. Soms, als de andere zusters naar haar keken, werden zij ook zelf tot tranen toe bewogen. Een van hen hoorde boven de luifel een wonderlijk vogelgezing, zoals zij dat nog nooit had gehoord. Ongetwijfeld waren dat Gods engelen die daar jubelden en vreugde hadden om het gebed van Katheryna.

Deze door mij ingekorte passage treffen wij aan in een reeks biografieën van Zusters van het Gemene Leven die leefden in het 'Mees-ter Geerts Huis', gesticht door en vernoemd naar Geert Grote († 1384). Samen met de

Broeders van het Gemene Leven waren deze zusters de eerste vertegenwoordigers van de Moderne Devotie, de belangrijkste geestelijke hervormingsbeweging die ons land ooit heeft gekend.

Een blinde zuster, door haar medezusters op handen gedragen vanwege haar deugden en haar devotie tot het kind Jezus, vooral met Kerstmis... In dit winternummer van de *Heer-iaan* wil ik haar verhaal graag duiden. Daarvoor grijp ik eerst terug op een nog ouder verhaal over Franciscus en eindig ik met een schilderij van Rembrandt.

Op Kerstavond 1223 liet Franciscus van Assisi in de openlucht, in het bos bij Greccio, een nachtmis opdragen, waarbij hij zelf het evangelie zong en de preek hield. Franciscus had voor een passende, maar tevens sobere entourage gezorgd: een kribbe die waarschijnlijk leeg was, een os en een ezel. Biddend stond hij voor de kribbe en hij huilde van vreugde. Met dit liturgisch drama bracht Franciscus een

ACTUALITEITEN

30

nieuwe dimensie in de westerse vroomheid: meer dan voorheen het geval was zou de aandacht voortaan uitgaan naar Christus als kwetsbare, naakte en nederige mens. Dat de almachtige God, schepper van hemel en aarde, geboren werd als de kleinste en armste mens, fascineerde de gelovigen en uit hun fascinatie ontstond wat ik 'kerststalletjes-vroomheid' noem. Deze vroomheid bestond in verschillende varianten en ook de intensiteit ervan verschilde van persoon tot persoon: aan de top stonden mystici die ernaar streefden om in hun ziel moeder van Jezus te worden, aan de basis stonden 'gewone gelovigen' die met schik naar de jaarlijkse kerststal keken. Op den duur had elk huisgezin wel een eigen kerststalletje. In onze tijd worden die massaal weggedaan tenzij het om een erfstuk gaat. Nog steeds ken ik mensen die pas na de nacht-mis het kindje in zijn wiegje leggen en pas op 6 januari de drie koningen in het gezelschap plaatsen, waarna het ensemble weer voor bijna een jaar naar zolder verdwijnt, samen met de kerstboomballen.

Terug naar Katheryna en haar medezusters. De kerststalletjesvroomheid bracht hen tot blijdschap. Katheryna beleefde die blijdschap het meest intensief, de andere zusters participeerden daaraan. Kerstmis gold (en geldt) als een vreugdefeest, immers:

- God is mens geworden, opdat de mens God wordt;
- God is uit de hemel op aarde neergedaald, opdat de mens opklimt tot de hemel;
- God is mensenkind geworden, opdat de mens weer Gods kind wordt;
- Hij die onsterfelijk was, is sterfelijk geworden, opdat de mens die sterfelijk is, onsterfelijk wordt;
- Hij die in alles rijk is, is arm geworden, opdat zij die arm zijn in alles rijk worden, enzovoort.

Tekening van Pater Philippus
Franciscus in Greccio

De kerststaltesvroomheid heeft ongetwijfeld bijgedragen tot meer compassie met het weerloze en onschuldige kind dat in de christelijke traditie dichter bij God staat dan een volwassene. Tederheid voor het kind Jezus genereerde tederheid voor andere mensenkinderen. Deze vroomheid laat zich trouwens goed verenigen met de Vincentiaanse spiritualiteit. Immers, wie Christus ziet in de ogen van de naaste die in nood verkeert, ziet hem zeker in de ogen van een kind dat in nood verkeert. Vincentius a Paulo bekommerde zich om de vele verlaten kinderen die aan hun lot, vaak de hongerdood, waren overgelaten. Niet voor niets herkennen wij een beeld van Vincentius gemakkelijk aan de twee kleine kinderen over wie hij zich ontfermt: samen zijn zij zijn 'attribuut'.

We keren nogmaals terug naar Katheryna, de blinde zuster. In de traditie komt vaak een hoge waardering toe aan blinden, juist omdat zij – althans de vromen onder hen – met geestelijke ogen kunnen zien. Met zuster Katheryna was dat dus het geval, maar ook met de Bijbelse persoon Simeon, zoals Rembrandt van Rijn deze op een van zijn schilderijen heeft afgebeeld (Nationalmuseum Stockholm).

Wij zien hoe innig de grijsaard, juist vanwege zijn blindheid, verbonden is met het kind. Een ziende blik zou van Simeon een afstandelijke waarnemer hebben gemaakt, net als wijzelf. De 'lofzang van Simeon' is trouwens het laatste schilderij van Rembrandt. In Lucas 2 lezen we dat aan Simeon door de Heilige Geest was beloofd dat hij niet zou sterven, voordat hij de Gezalfde des Heren zou hebben gezien. Toen hij eindelijk het kind in zijn armen hield, verkondigde hij: 'Uw dienaar laat gij, Heer, naar uw woord in vrede gaan. Mijn ogen hebben thans uw heil aanschouwd dat Gij voor alle volken hebt bereid (Nunc Dimittis²)'. Nog voor hij zijn laatste penseelstreken kon zetten is Rembrandt

Simeon van Rembrandt

zelf overleden. Zo toont Neerlands grootste schilder ons kort voor hij gaat hemelen dat we God slechts met geestelijke ogen kunnen zien! De zusters van het Meester Geerts Huis hadden dat, dankzij Katheryna de blinde, al eerder begrepen... <

1 Verkorting en bewerking van Charles Caspers, 'De kerstkribbe van Zuster Katheryna van Arkel, 'die blinde'. Jezus en de vrouwelijke Devoten in de vijftiende eeuw', in: Kees Veelenturf (red.), *Geen povere schoonheid. Laat-middeleeuwse kunst in verband met de Moderne Devotie* (Nijmegen 2000) 67-85.

2 Het Nunc Dimittis (lett. *nu laat heengaan*), ofwel de Lofzang van Simeon, is een hymne die Simeon heeft uitgesproken toen hij Jezus en zijn ouders in de tempel ontmoette. De tekst staat in het evangelie van Lucas 2,29-32. Het is tevens opgenomen in het boek Oden. Simeon had van de Heilige Geest de belofte gekregen, dat hij niet zou sterven, voordat hij de messias had gezien. Op dit moment gaat de belofte in vervulling.

ACTUALITEITEN

Onder een sterrenhemel

Ik ben net bezig met het schrijven van een brief, als de telefoon gaat.

Ik word, samen met Zuster Vera en Zuster Veronie, uitgenodigd om naar het Omniversum te gaan in Den Haag. Die uitnodiging hebben we te danken aan de Stichting 'Hartsdromen'. De Congregatie heeft deze stichting in het verleden gesteund en als dank daarvoor ontvingen we dit uitje. Een vrijwilliger van de Stichting 'Hartsdromen' zal ons komen ophalen en na afloop weer thuis afzetten. Zo'n uitnodiging laten we natuurlijk niet schieten en benieuwd stappen we in.

door Zuster Ine Sterk

Onderweg naar Den Haag vertelt onze chauffeur ons wat meer over de Stichting 'Hartsdromen'. De Stichting ziet het als levensopdracht om je dromen te leven! Daarom helpen zij mensen die te kort leven om hun dromen te vervullen met het verwezenlijken daarvan. Het gaat vaak om uitbehandelde, terminaal zieke, maar nog mobiele mensen, boven de 18 jaar. Vandaag wordt de wens van een ernstig zieke mevrouw enigszins vervuld. Deze mevrouw zou nog heel graag het Noorderlicht eens aanschouwen.

Dat lukt niet, maar in het Omniversum zal speciaal voor haar een film worden getoond over onze aarde, gezien vanuit het International Space Station (ISS) en wij mogen daarbij óók aanwezig zijn.

Als wij - als genodigden - aankomen worden we hartelijk ontvangen. De koffie staat klaar en onze chauffeur geeft ons uitleg over het theater. Het Omniversum is een grootbeeld filmtheater. Het scherm staat als een halve bol om het publiek heen en levert daardoor een betere beleving dan een plat scherm. Een geavanceerd geluidssysteem produceert hoorbare signalen, maar ook extra lage tonen die met name voelbaar zijn. Er zijn 300 zitplaatsen. De film die we gaan zien 'A beautiful planet' duurt een klein uur.

De eregaste is opgehaald met een limousine. Zij en haar familie, vrienden en kennissen wordt hartelijk verwelkomd door de mensen van de Stichting 'Hartsdromen' en van het Omniversum en naar haar plaats begeleid. Het 'hemelse spektakel' kan aanvangen! 'Gezeten onder een prachtige sterrenhemel' begint de film. Een Nederlandse voice-over (Andre Kuipers) leidt ons door de mysterieuze geheimen van het universum. Zoveel grootsheid in 40 minuten is nauwelijks te bevatten!

Vanuit het International Space Station kijken we neer op onze aarde.

We zien beelden van het Noorderlicht en prachtige nachtopnamen van de miljarden lichtjes die de aarde verlichten. Hoewel dit spectaculaire beelden oplevert, is hierop ook goed te zien welk effect de steeds groter wordende wereldbevolking op de aarde heeft. Vanuit de ruimte zijn duidelijk de ontbossing, kleiner wordende gletsjers en bosbranden te zien. Daarnaast geeft de film een mooi beeld van het leven in het ruimtestation; hoe was je je haren, hoe wordt er gerecycled en hoe vier je kerst in de ruimte? Indrukwekkend allemaal.

Na afloop werden we in de foyer nog getraceerd op koffie met appelgebak.

Vol indrukken zijn we naar Den Bosch teruggebracht.

Namens ons drieën, dank ik de Stichting 'Hartsdromen' voor deze fijne, interessante dag en wens hen toe dat zij nog vele dromen mogen doen uitkomen. <

ACTUALITEITEN

De roep van de aarde horen

Medische Missiezuster¹ Elly Verrijt is in Nederland een pionier in ecologische spiritualiteit. Zij geeft al jaren retraites op het gebied van ecologische bewustwording en leiderschap voor verandering. Laudato Si' stemt haar hoopvol. Het belangrijkste is, zegt ze, dat we de oproep van Paus Franciscus serieus nemen om de roep van de aarde te horen.

door Gerard Moorman²

Alomvattend

De afgelopen jaren kreeg ze nog wel eens de opmerking van mensen dat ze 'het altijd maar weer had over de aarde, maar waar zijn de mensen?' De nieuwe encycliek helpt die valse tegenstelling de wereld uit, zegt Elly Verrijt. En dat is een pak van haar hart.

Ze steekt haar enthousiasme voor *Laudato Si'* niet onder stoelen of banken. Het is alomvattend, zegt ze. 'De paus betreft alle aspecten van het menselijke leven erbij: het culturele, sociale, politieke en economische. Alles hoort bij elkaar.' Ze waardeert ook de klare taal van de encycliek. Paus Franciscus gaat recht op de problemen af en zijn uitspraken zijn wetenschappelijk goed onderlegd, zegt ze. 'Hij heeft zich laten inspireren en informeren door grote wetenschappers. Klimaatverandering en de aantasting van het milieu zijn zulke urgente kwesties dat we er niet omheen kunnen. Je moet het durven voelen. "De aarde roept en schreeuwt", dat beeld gebruikt de paus al aan het begin van de encycliek. Die roep moet je tot je toelaten. De aarde is geen hoop stenen. Ze leeft en wij maken deel uit van dat leven.'

Verbinding

Hoewel de encycliek nog maar net uit is wanneer ik zuster Elly half juli spreek, is ze er al intensief mee aan de slag gegaan. Ze heeft net een vierdaagse retraite gegeven over *Laudato Si'* aan een groep van 30 missiezusters,

Zuster Elly Verrijt

afkomstig uit alle delen van de wereld. Op mijn vraag hoe deze groep heeft gereageerd op de encycliek, antwoordt ze: 'Heel open en positief. Er was vooral veel herkenning. Deze zusters hebben met eigen ogen gezien dat de armsten het meest te lijden hebben van de klimaatverandering, iets waar de paus telkens weer op wijst in zijn encycliek. De armsten bouwen noodgedwongen op de slechtste locaties hun hutjes, naast rivieren die regelmatig overstromen, naast vuilnisbelten. Arme boeren zijn bijzonder kwetsbaar voor schommelingen in het weer. Wanneer een oogst is mislukt door

droogte of juist door hevige storm, zijn er ook geen zaden voor een volgend seizoen. Het gevolg is een armoedecyclus, want ze hebben niks meer. Grond, huisvesting, honger, dat hangt allemaal samen.'

'Verbinding', daar gaat het vooral om, zegt Elly. Dat is niet alleen iets rationeels, het is iets wat je moet voelen en ervaren. Daarom geeft ze tijdens trainingen oefeningen waarbij deelnemers de wind op hun huid voelen, contact maken met de grond onder hun voeten en de geluiden om hen heen waarnemen. Het belangrijkste is dat mensen in hun hart ervaren hoe natuur hun leven bepaalt. Het moet hen letterlijk aan het hart gaan dat de bossen waar ze als kinderen speelden zijn gekapt of dat rivieren vervuild zijn geraakt. Wanneer het milieuvraagstuk op dat niveau binnen komt, begint de ommekeer, de 'ecologische bekering' waar de paus het over heeft.

Martelaren voor het milieu

De afgelopen jaren is Elly Verrijt meerdere keren naar Indonesië en de Filipijnen geweest voor het geven van trainingen. Ze heeft gezien hoe de kerk de milieuthematiek in relatief korte tijd sterk heeft opgepakt, en hoe er allerlei milieuprojecten tot stand zijn gekomen. De kerk in Azië loopt nu voorop als het gaat om aandacht voor de aarde, aldus Elly. *Ecopastoraat* is een gevleugeld woord in de Indonesische kerk geworden.

Zuster Elly verwacht dat de nieuwe encycliek een grote impact zal hebben in landen op het zuidelijk halfrond. 'Mensen hebben er vaak nog een heel zuivere devotie', zegt ze. 'Ze hebben vanouds een diep besef dat de schepping een gave is en dat ze deel uitmaken van een groter geheel.' Daarbij komt ook, zegt Elly, dat de kerk in deze landen enorm vitaal is en dat kerkleiders groot gezag genieten. Als bisschoppen

iets zeggen, laat staan de paus, gaat het naar de parochies, en vandaar weer verder naar de wijkraden. 'Op het meest basale niveau wordt het dan besproken, dat is echt fantastisch!', zegt Elly.

Inzet voor het milieu is in veel landen in het zuiden echter niet zonder risico's. In veel landen is het zelfs levensgevaarlijk om kritiek te leveren op illegale houtkap of dubieuze contracten van mijnbouwbedrijven. In 2011 is bijvoorbeeld een Italiaanse missionaris, Fausto Tentorio, vermoord in de zuidelijke Filipijnen, vanwege zijn steun aan arme boeren en de inheemse bevolking. Dit soort misdrijven vinden bijna wekelijks plaats, maar daarover horen we in Nederland nauwelijks iets. 'Martelaren voor het milieu, dat staat ons de komende jaren steeds meer te wachten', voorspelt Elly.

Gaarde

'Waar hoop je op met *Laudato Si'* voor ons hier in Nederland?' is mijn slotvraag aan Elly. Lang hoeft ze niet na te denken over haar antwoord: 'Dat mensen, ook de leiders van onze kerk, de tijd nemen om een bekeringsproces aan te gaan. Dat we de ernst van de situatie onder ogen durven zien. En de rijkdom van een scheppingsspiritualiteit ontdekken. Energie besparen is prima, maar we moeten niet blijven hangen in het doen. We moeten echt ernaar streven open te staan voor het mysterie, ons laten raken door de enorme kracht van de scheppende Geest die altijd weer nieuwe dingen voortbrengt.'

Helemaal aan het eind van het gesprek, roert Elly nog een heel concreet punt aan, bijna een hartenkreet: 'Bezig gaan met de grond is zo wezenlijk! In 1999 ben ik begonnen met een centrum voor ecologische spiritualiteit dat ik De Gaarde noemde. Een gaarde is een tuin, een plek om te leren hoe je om kan gaan met >

ACTUALITEITEN

36

de aarde. De eerste mens werd geplaatst in een gaarde. Ik wil graag alle kerken en gelovigen oproepen mooie tuinen aan te leggen, waar mensen bijeen komen, waar goed voedsel en mooie bloemen verbouwd worden en mensen samen rusten in de schepping. Waar zichtbaar wordt hoe we het aanschijn van de aarde op positieve wijze kunnen veranderen!'

Zuster Elly Verrijt houdt een blog bij, zie: <https://ellyverrijt.wordpress.com> <

¹ Medische Missiezusters (MMZ) Medical Mission Sisters, 500 leden in 23 landen.

² Met dank aan Gerard Moorman. Dit artikel is eerder verschenen in het KNR-werkschrift voor Missie, Ontwikkeling en Vredeswerk Laudato Si' - Special Missionaire Agenda - september 2015 (pag. 6 en 7).

Adventsicoon

door Zuster Leonie Rabou

De Moeder Gods van het Teken¹

Dit is één van de Moeder Gods iconen, naast de Moeder Gods Ho-digtria en de Moeder Gods van Tederheid.

Dit type van Maria-icoon zou ontstaan zijn te Constantinopel. Een zeer beroemde icoon van Maria is bekend geworden onder de naam: 'Moeder Gods van het Teken'.

*“De Heer zelf zal U een Teken geven:
Zie de maagd wordt zwanger en
zal een zoon ter wereld brengen.
En gij zult hem de naam geven
“Immanuel”
(Jesaja 7, 14)*

Na een wonder werd de Moeder Gods van het Teken overal verspreid over geheel Rusland. Ze kreeg de naam van: 'Moeder Gods van Znamenie' in het Russisch en werd door de Russische Kerk overgenomen.

Deze woorden zijn in de schilderkunst als volgt vertaald:

- Moeder Gods tot het middel afgebeeld. Zij staat met beide handen opgeheven, d.w.z. gebedshouding met half uitgestrekte armen.
 - Voor haar borst een rond medaillon met de gestalte van Christus, Immanuel.
- Biddende houding. God en mens met elkaar verbonden.

- Het Kind Jezus ziet er uit als een jonge volwassene, baardloos met een hoog voorhoofd.

Bovenkleed purper rood = goddelijke kleur.

Onderkleed groen = menselijke kleur.

Zegengebaar

Het Kind Jezus heeft in zijn linkerhand de gebedsrol. Het zegengebaar met twee vingers van de rechterhand. Duim samen met de pink en de ringvinger drukken het geloof uit in één God in drie personen.

De wijsvinger tegen de middelvinger wijst op de twee naturen van Christus, de goddelijke en menselijke natuur.

Schriftrol in zijn linkerhand, het Woord zal mens worden en haar Zoon.

Maria draagt op haar schouder een (hoofd)doek, meestal met drie sterren.

Maagdelijkheid vóór, tijdens en na de geboorte van Christus.

Cirkel: teken van volheid.

In de Oosterse Kerken heeft deze icoon een diepe betekenis:

*“Hij is het goddelijk Woord, dat vóór alle tijden bij God was,
en mens geworden is”*

(Evangelië van Johannes 1, 1-14)

Daarom is de ‘Moeder Gods van het Teken’ de icoon bij uitstek voor de ‘Menswording van Gods Zoon’. <

¹ Feestdag Maria Onbevleete Ontvangenis 8 december

Voor wie terug durft te gaan

door Zuster Augusta de Groot

In 'En God wachtte' (uit 2002) van Herman Andriessen OSA¹, las ik dit verhaal:

De herders waren terug bij hun schapen, maar één van de herders had gezien hoe Maria de stukken bijeen zocht in haar hart: het stuk van de herders en het stuk van de engelen en het stuk van alle mensen die verwonderd waren.

Toen hij terugging, moest hij onderweg aan Maria denken. Hij draaide zich om, keerde op zijn schreden terug en vond haar in de stal met het kind; verder was er niemand.

"Ben je teruggekomen?" zei ze.

"Ja", zei hij, "ik zag je denken met je hart".

Ze zei niets. Maar na een poosje vroeg ze: "Wat dacht je allemaal?"

De herder zei: "Het liet me niet los. Daarom kwam ik terug."

Zij keek naar het kind en zei: "Ik begrijp het niet, het is toch ook mijn kind. Iedereen bemoeit zich ermee en gaat dan weg. Maar jij kwam terug."

"Mijn vader", zei hij, "leerde me dat je altijd terug moet keren als je iets niet begrepen hebt."

"En wat begreep je dan niet?"

"Je zat er zo stil bij; een hoop volk om je heen. En soms keek je man ongelukkig. Dat begreep ik niet."

Maria zei zacht: "Je hebt het gezien aan ons, er is iets met het kind. Mijn nicht heeft dat ook al gezegd."

Toen zei de herder net zo zacht: "Met mijn kind was ook iets."

"Wat dan?" vroeg zij.

Toonloos zei hij: "Het werd ziek en het ging dood. Sindsdien zijn alle kinderen voor mij een teken."

Ze zag hem aan. Toen zei ze: "Streel het maar; en denk aan je kind."

Hij legde zijn hand op het kleine hoofdje en streelde het kind. Het sliep rustig door onder zijn grote hand. Maar de wond in zijn hart ging dicht.

Maria zag het aan; hoe hij zijn hand legde op het kleine hoofd en het streelde, en hoe zijn ziel genas. En in haar hart rees het eerste begrijpen.

En dit verhaal van de herder liet mij niet los. Maria, verwonderd om de terugkomst van de herder, die gezien had wat er in haar hart leefde aan hoop en vrees.

Het mooie van wat hier gebeurt: Je mag altijd terugkomen bij deze Moeder en haar Kind, als je vragen hebt.

En de vragen mogen gesteld worden net zolang tot je een antwoord vindt.

Maria, hier met zoveel vragen in haar hart, beklaagt zich dat mensen gaan en komen en zich met haar situatie bemoeien, maar weggaan zonder iets aangevoeld te hebben van wat háár bezighoudt.

Hoe vaak overkomt het ons mensen dat wij ons voelen als Maria; er is wel nieuwsgierigheid, maar geen begrijpen. Of zijn wij zelf de nieuwsgierigen en zien wij niet wat er aan de hand is?

Eén is er die terugkomt en dat is voldoende om zich uit te spreken. En ook de herder mag zeggen wat hem bezig had gehouden. En hij vertelt wat zijn vader hem leerde en zegt dat hij vond dat Maria zo stil was en Jozef zo ongelukkig keek en dat hij dat niet begreep, ze waren toch immers jonge ouders met een prachtige jonge zoon!

Ja, dat was het 'm: dat Kind! Er is iets met dit Kind, Elisabeth had er ook iets over gezegd en die engel had ook al een onbegrijpelijke bood-

schap gehad waar ze toch 'ja' op gezegd had! En toen durfde de herder zich uit te spreken, er was ook iets met zijn kind. En Maria spoorde hem aan om te vertellen wat hij in zijn hart verborg: "Wat dan?" "Mijn kind werd ziek en ging dood en sindsdien zijn alle kinderen voor mij als een teken".

Hier, die ontmoeting van twee zielsverwanten die vragen hebben bij hun kind. En hoevelen met hen! Bij wat hen overkomt of overkomen is, is er een aanvoelen hoe ze bij elkaar steun vinden en zich uit mogen spreken. Wat zou het fijn zijn als wij zo wat momenten, ogenblikken, bij Maria zouden kunnen zijn en ons uitspreken. Wat zou Kerstmis, geboorte en pijn voor ons gaan betekenen als dit ons mocht overkomen?

Maria voelt die pijn, met haar slapende Kind op haar schoot, heel diep in haar hart en ze nodigt de herder uit om het Kind te strelen. Nu durft hij dat, het Kind slaapt door terwijl het gestreeld wordt door zijn grote grove en ruwe hand.

En, o wonder, de wond in zijn hart geneest en dat ziet Maria, en in haar hart begint ze te begrijpen wat er met haar Kind is, wat de engel bij de aankondiging sprak en Elisabeth tot haar sprak bij hun ontmoeting.

41

Zou Maria, als wij goed luisteren, ook u en mij aan kunnen sporen om ons uit te spreken? "Vertel me, wat is er met jou, met je dierbare? Welke levensvragen heb je? Welke angst houdt je in zijn greep, Welke pijn heeft jouw hart verwond?"

En ook wij zullen door haar uitgenodigd worden om haar Kind te strelen om zo ons hart te doen genezen. En ook al is er in je hart nog niet dat begrijpen van wat je overkomt, kom terug totdat je antwoorden vindt en de wond in je hart mag helen.

En eens komt dat moment dat je meer en meer van het leven, de liefde en de pijn gaat begrijpen zoals Maria.

Ik wens ieder van u een gelukkig makende ontmoeting met Maria en haar Kind toe. <

¹ Augustijn, theoloog en psycholoog * 29/09/1927 - † 31/07/2013

Religieuzen zijn uit ons straatbeeld verdwenen. Dat betekent niet dat ze ook gestopt zijn met werken in de maatschappij. Weliswaar niet meer in grote getale zoals vroeger, maar toch. De zending is onlosmakelijk met religieuzen verbonden. Zij willen Zijn liefde uitdragen tot de laatste snik.

Religieuzen in Nederland anno nu

Zuster Felicitas en de kloosterkapel

door Brigitte Lutters

kos•ter (de; m,v; meervoud: kosters) 1 opzichter van een kerkgebouw

‘Dikke Van Dale’

42

Met haar 77 lentes is Zuster Felicitas Wijnen één van de jongere zusters in het Moederhuis. Naast haar werk als chauffeur voor de zusters en haar taak als mantelzorgster, is zij sinds twaalf jaar hoofdkosteres van de kapel in het Moederhuis. Zij nam het stokje over van Zuster Wenceslaus.

Die had een heel draaiboek gemaakt met daarin onder andere de verschillende liturgische feestdagen.

Als hoofdkosteres heeft Zuster Felicitas de zorg voor de kapel en alle daarmee verwante taken. En dat houdt meer in dan je op het eerste gezicht zou denken.

Gelukkig hoeft ze het niet helemaal in haar eentje te doen en heeft ze veel hulp van andere zusters. Vooral op dit moment is dat een goed ding, aangezien zij haar (rechter!)pols gebroken heeft.

Ik spreek met haar af in de sacristie, omdat dit het kloppend hart is van haar werk als kosteres. De dag begint om 8.00 uur.

Als om 8.45 uur de lauden worden gebeden, zijn de lampen aangedaan en de kaarsen ontstoken.

Voor de priester en voor de pastor wordt alle kleding klaargelegd. Voor de priesters een kazuifel, een stola voor de pastor. De kleur is afhankelijk van het liturgisch moment. In het directorium 'Kalender liturgisch jaar' staat precies aangegeven of er een groen, een paars, een rood of een wit kazuifel moet worden gedragen.

Ook de hosties (in een pixus), water en wijn, de kelk, enzovoorts worden door de kosteres klaargezet.

Tweemaal per week is er een woord- en communiedienst en tweemaal per week een eucharistieviering. De zusters zorgen gezamenlijk dat alles goed loopt.

De kapel wordt mooi gesierd, de juiste kerkengebedenboeken worden klaargelegd. Er is een koor, een dirigent en orgelmuziek. En er worden hosties gebracht naar de zusters die niet naar de kapel kunnen lopen. Vele handen maken licht werk.

De zusters zijn goed op elkaar ingespeeld en nemen elkaars werk over als het zo uitkomt.

Kaarsen, wijn, hosties en bloemen komen ook niet vanzelf aanlopen. Deze moeten besteld worden. En er zijn veel verschillende vieringen, met net zoveel verschillende kaarsen, kandelaars en bloemen.

Zuster Felicitas heeft het geluk dat haar lichaam haar zelden in de steek heeft gelaten. De nu gebroken pols is een uitzondering daarop. Altijd bezig, lijkt het alsof ze slechts twee standen heeft; aan of uit.

Ze hoopt dat ze erin kan berusten als haar lichaam niet meer wil wat zij wil.

“Werken in de kapel is voor mij een gave Gods”, zegt ze. “Het is - bijna letterlijk - dicht bij God staan. Een mooie verzorgde en gesierde kapel is voor mij eer aan God zelf brengen, maar daarnaast is het inspirerend

voor de zusters. Inspirerend en rustgevend, zodat zij hier kunnen bidden. Een mooie kapel stimuleert en dat beweegt tot spiritualiteit. Het bidden en de spiritualiteit is onze basis. Dat ik bij kan dragen aan die basis vind ik heel belangrijk en heel fijn om te doen. Het grootste compliment dat ik dan ook kan krijgen is als de zusters zeggen hoe mooi de kapel is en hoe fijn ze dat vinden”. <

De winterzon schrijft

De winterzon schrijft lentebrieven
in letters van verlangen groot,
ze groet de bloemen die verborgen
al reiken naar het morgenrood

maar die nog even moeten wachten
omdat zoveel nog rilt van kou
en anders heel dit tere leven
vergeefs geboren worden zou.

Lentebrieven

Zo heeft ook ieders hartsverlangen
een tijd die er niet altijd is,
maar steeds blijft iets van heimwee hangen,
besef van al te groot gemis

tot plots de weelde van de vriendschap
ontluikt, terwijl 't nog winter is.

Adeleyd

Geboren op
31 juli 1925 te Mierlo
Overleden in het Moederhuis
te 's-Hertogenbosch
op 8 oktober 2016
Zij was 70 jaar onze
medezuster.

Zuster Rosalia van Dijk

*“Hij heeft mij bekleed met het kleet van verlossing,
mij gehuld in een mantel van licht”*

(Naar: Jes.61,10)

Op zaterdag 8 oktober is Zuster Rosalia van ons heengegaan. Na een val, waarbij ze weliswaar niets brak, had haar lichaam niet meer de kracht om dit te boven te komen.

Lena van Dijk was het zesde kind uit een groot gezin. En, zoals het in die tijd de gewoonte was, moesten zij en haar broers en zussen hun steentje bijdragen op de boerderij van hun ouders.

Een tante van moeders kant was zuster bij de Congregatie DMJ. Zuster Callastantia Slits. Zodoende kende de familie van Dijk de Zusters van de Choorstraat.

Drie dochters vonden hun weg naar deze Congregatie.

De eerste was Miet, zij trad in in 1942 en kreeg de naam Zuster Aloyse. Zij werd slechts 42 jaar oud.

Lena trad in 1946 in bij de Zusters DMJ en werd vanaf toen Zuster Rosalia genoemd.

En de derde was Annie. In 1947 volgde ze haar zussen en kreeg bij haar intrede de naam Magdalenie.

In haar kloosterleven heeft Zuster Rosalia heel wat mondjes gevoed! Naar haar intreden ging zij namelijk werken in de keuken van het Moederhuis. Met veel inzet en plezier heeft zij menig zuster en leerling van haar kookkunst doen genieten. Zij had thuis geleerd om op een goede manier met eten en drinken om te gaan en niets te verspillen, dat kwam haar in het klooster goed van pas. Zelf hield ze ook veel van lekker eten en kon daar echt van genieten.

Dat werken in de keuken heeft ze – behalve in 's-Hertogenbosch – ook in Nijmegen, Strijp, Udenhout en Eindhoven gedaan.

Zuster Rosalia was heel stipt en verwachtte ook stiptheid van anderen. Dat ging ooit zo ver dat zij een jonge medewerker van de keuken, die niet op tijd was, thuis ging halen!

Na haar pensionering ging ze andere dingen doen, zoals een cursus volgen op de Volksuniversiteit. Ze hield ook van fietsen en in de vakanties samen met enkele andere zusters op een huis van familie 'passen'. Ook een potje kaarten, scrabbelen en kaarten maken, deed ze graag.

Zoals gezegd, was ze na haar val, helemaal op. Ze had veel pijn en wilde niet meer eten of drinken.

Veel dank en lof komt toe aan de verzorgsters die met veel liefde en geduld voor Zuster Rosalia hebben gezorgd tot het eind.

Moge zij nu zijn in Gods barmhartige liefde en rusten in Zijn mantel van licht. <

Zusters van de Congregatie DMJ

Geboren op
22 september 1924
te Bussum

Overleden in Sint Jozefoord
te Nuland
op 15 november 2016
Zij was 70 jaar onze
medezuster

Zuster Annie Rijnhart

*“Bewaar mij bij U Heer in vrede,
gij hebt mij gegrift in de palm van Uw hand”*
(Uit: Psalm 131, ver. Ida Gerhardt)

15 november 2016 was een donkere herfstdag. Op deze dag overleed Zuster Annie (Zuster Alacoque) op 92-jarige leeftijd. Haar gezondheid liet al jaren te wensen over, waardoor zij lang niet altijd kon afmaken, wat ze begonnen was. Uiteindelijk kwam zij vanwege haar slechte rug in een scootmobiel terecht. De mobiliteit die dat bracht, heeft haar veel plezier gegeven.

Zuster Annie kwam uit een bakkersgezin van 13 kinderen, zij was de derde in de rij. Er moest hard gewerkt worden om alles goed te laten verlopen en om rond te komen. Op haar 22ste trad ze in bij de Congregatie Dochters van Maria en Joseph en heeft in veel huizen gewerkt, onder andere in Nijmegen, Beverwijk, 's-Hertogenbosch (Moederhuis), Amsterdam, Vught (Sparrendaal) en uiteindelijk kwam ze naar Sint Jozefoord.

Wanneer Zuster Annie over haar werk sprak, vertelde ze je dat haar beste jaren lagen in de Vredesparochie in Amsterdam. Daar werkte zij van 1968 tot 1980 op de pastorie als gastvrouw. Haar grote beschikbaarheid was daar bekend en ze had veel contacten. Haar taak als gastvrouw verstond zij dan ook goed. Ze zong er mee in het kerkkoor en had met anderen de zorg voor de kindernevendiensten.

In een gesprek zei Zuster Annie eens dat het haar soms zwaar valt om goed en liefdevol te zijn voor iedereen. Toch heeft zij haar taken met veel liefde gedaan.

De missie- en ontwikkelingswerken hadden haar aandacht. Ontelbare, door haar gebreide en/of gehaakte truitjes, vestjes, dassen en sokjes hebben de overtocht gemaakt naar Congo, Indonesië en Timor Leste.

Met haar handigheid en creativiteit verzoon ze ook oplossingen voor medezusters, zoals een tas voor de scootmobiel van Zuster Gerardus Majella.

Wat ze kon doen voor anderen, bleef ze zo goed mogelijk doen. Ze wilde graag zelfstandig blijven, maar de laatste jaren werd ze steeds meer afhankelijk van hulp en verzorging door anderen.

Voor Onze Lieve Vrouw van alle Volkeren had Zuster Annie een grote verering. Zij bad dagelijks tot haar en genoot volop als haar nicht Marialiederen kwam zingen in de kapel van Sint Jozefoord. Toen Zuster Annie niet meer naar de kapel kon, kwam haar nicht zingen in 'Het verzetje' voor haar en voor andere bewoners. Maria zal haar zeker tot voorspreekster zijn en wij hopen dat Zuster Annie nu gelukkig mag zijn, verlost van alle pijn en narigheid.

Uit naam van haar, die de laatste weken bijna niet meer sprak, willen wij al diegenen die zoveel zorg voor haar hadden, danken voor het goede wat zij haar hebben gegeven.

Zuster Annie, dank voor wie je onder ons was en voor alles wat je voor de Congregatie en uit haar naam voor anderen hebt gedaan. <

Zusters van de Congregatie DMJ

Heer Jezus Christus
Zoon van de Vader
zend nu Uw geest
over de aarde.

Laat de Heilige Geest wonen
in de harten van alle volkeren,
opdat zij bewaard mogen blijven
voor verwording, rampen en oorlog.
Moge de Vrouwe van alle Volkeren,
De Heilige Maagd Maria
onze Voorspreekster zijn.
Amen.

AGENDA

UITGAANSTIPS

Groot Tuighuis

Presentatie van archeologie en bouwhistorie in de praktijk.

's-Hertogenbosch is een stad met een rijk verleden dat te voorschijn komt bij archeologisch en bouwhistorisch onderzoek. In de oude Sint Jacobskerk is een publiekspresentatie hierover. Niet alleen achter glas bekijken, maar ook aanraken! In het laboratorium kan men het werk van de archeologen en bouwhistorici ervaren. Tevens kunt u een film zien over dit onderzoek 'in het veld'.

Alleen groepsrondleidingen ma t/m vr - (max. 15 personen) - € 45,-- per groep.

Groot Tuighuis – Bethaniestraat – 's-Hertogenbosch – 073 61 350 98

Reserveringskosten € 5,--

Wandelen bij Sint Jozefoord

Sint Jozefoord ligt op een prachtige plek en de bossen om het huis zijn zeer de moeite van het bezoeken waard. Bij de receptie kunt u wandelkaarten vragen met zoekkaarten voor vogels, bomen, vlinders enzovoorts. U kunt deze routes en kaarten kosteloos lenen!

Sint Jozefoord – Duyn en Daelseweg 15 – 5391 EC Nuland – 073 5 342 342

LEESTIPS

Loslaten en thuiskomen

Een bewogen jaar in brieven, een briefwisseling tussen Leo Fijen, als nieuwe directeur van uitgeverij Adveniat en Bisschop Gerard de Korte, als nieuwe bisschop van het bisdom Den Bosch.

Over het boek: De bisschop en de journalist. Ze zijn allebei 61, ze zijn allebei historicus en ze veranderden allebei van baan. De bisschop verhuisde van het kleinste naar het grootste bisdom, de journalist van de grootste omroep naar een kleine uitgeverij.

Gerard de Korte en Leo Fijen, ze schrijven elkaar. Ze moeten loslaten wat vertrouwd is en helemaal opnieuw beginnen. Ze doen waar steeds meer mensen in hun hart naar verlangen: loslaten en thuiskomen. Ze schrijven elkaar 24 brieven en laten daarmee in hun ziel kijken over een thema dat iedereen aangaat en van alle tijden is. Een ontroerende en spirituele briefwisseling over afscheid nemen en opnieuw beginnen, over het verlangen naar houvast in het leven en de moed om toch andere keuzes te maken, over weemoed en avontuur, over de diepste stem van je hart en het vertrouwen dat het goed komt, over een emotioneel, maar ook een hartverwarmend jaar.

Conclaaf door Robert Harris

De paus is dood. De deuren van de Sixtijnse Kapel sluiten en volgens de eeuwenoude traditie zullen honderdzeventien kardinalen hun stem moeten uitbrengen in de geheimzinnigste verkiezing ter wereld. De kardinalen zijn allen zeer vrome mannen. Maar ze zijn ook ambitieus en elkaars rivalen. In de volgende tweeënzeventig uur zal een van hen de machtigste spirituele leider op aarde worden. Al snel wordt duidelijk dat een van de gedoodverfde kanshebbers een groot geheim verbergt. Een geheim dat het voortbestaan van het Vaticaan op het spel kan zetten.

€ 21,99 - ISBN 9789023426547

Enkhuizer Almanak. Editie 2017

De 422e jaargang van de oudste almanak van de wereld. Veel feiten en wijsheden, verhalen en terugblikken.

Uitgebreid kalendergedeelte met opgave van de feest- treuren en devotiedagen, Hoogwaterstanden: Zeeuwse wateren, Hollandse kust en de Wadden, zichtbaarheid van de planeten, tijden van op- en ondergang van de Zon en de Maan, markten, kermissen, festivals en evenementen gerangschikt per provincie, veel wijsheden en tips voor huis-tuin-keuken, weetjes en wetenwaardigheden, verhaaltjes en grapjes, een bijzonder en leerzaam sprookje 'De Eerste Reis', de weersvoorspelling, de kroniek met een terugblik van de belangrijkste gebeurtenissen in de afgelopen jaren en nog veel meer..... 288 pagina's.

€ 7,50 - ISBN 9789070684761

KIJKTIPS (TV)

We doen het zelf wel

In 'We doen het zelf wel' onderzoeken Anneloor van Heemstra en Susan Koenen de participatiemaatschappij in Nederland. Van Kloosterburen tot America en van Arnhem tot Rotterdam. Overal nemen burgers het heft in eigen handen. In zes dorpen leven de makers mee met bewoners die verantwoordelijkheid nemen voor elkaar en hun gemeenschappen. *Vanaf vrijdag 6 januari 2017 op NPO 2*

Made in Europa

Made in Europe is gebaseerd op de gelijknamige bestseller van Pieter Steinz over de kunst en cultuur die Europeanen bindt. In een Europa dat in rap tempo verandert reist schrijver Dimitri Verhulst door het continent. Aan de hand van een achttal thema's, legt hij bloot wat de kunst is die Europeanen verbindt. Zo laat hij zien wat de relatie is tussen Socrates, Pippi Langkous en Pussy Riot. Een roadmovie langs de belangrijkste halteplaatsen van de Europese cultuur. *Vanaf woensdag 12 februari 2017 om 20.15 uur op NPO 2*

LUISTERTIP (CD)

Nachtzuster

Bent u een slechte slaper? Van donderdag op vrijdagnacht kun u dan gezelschap krijgen van de 'Nachtzuster'. De 'Nachtzuster' biedt hulp en verzachting bij vragen en zoektochten, met respect voor de luisteraar en zijn of haar ervaring en kennis.

NPO 1 elke vrijdag van 2.00 tot 5.59 uur

COLOFON

**Vijfenveertigste jaargang
Nummer 4
December 2016**

De Heeriaan is een uitgave van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph (Zusters van de Choorstraat). Het blad verschijnt viermaal per jaar in de maanden maart, juni, september en december en wordt in een oplage van 500 exemplaren onder relaties verspreid.

Redactie:

Brigitte Lutters (hoofdredactie)
b.lutters@congregatiedmj.nl
(073) 6904 623 (rechtstreeks)

Zuster Veronie Franken
v.franken@cdmj.nl

Zuster Til Lagerberg

Ton Vogel
vogel-bots@home.nl

**Kopij voor de volgende
Heeriaan uiterlijk inleveren op
25 januari 2017.**

**De voorjaarseditie ligt rond
15 maart op uw deurmat.**

DANK - DANK - DANK

Wij willen iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van de Heeriaan in 2016 enorm bedanken. We hopen dat we ook in 2017 weer een beroep op u mogen doen.

**Redactie Heeriaan:
Brigitte, Veronie, Til, Ton**

DE HEERIAAN
WINTER 2016